

Historie zdravotnické záchranné služby

Ozraněné a nemocné se lidé starali odedávna. Přešlo však mnoho staletí, než se záchrana životů a zdraví z víceméně náhodné činnosti a ochoty laické veřejnosti začala organizovat pod vedením lékařů a vyškolených dobrovolníků.

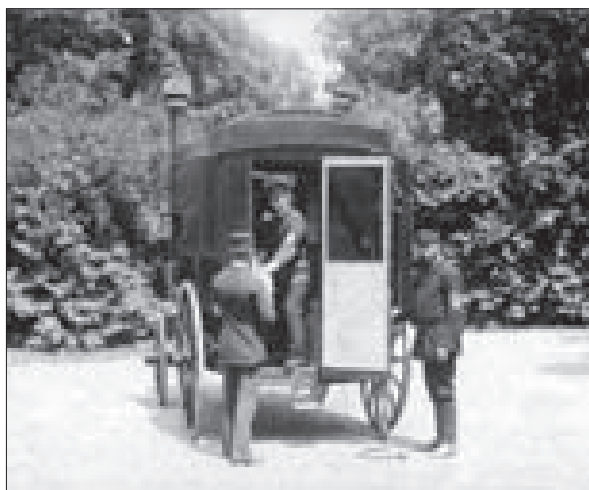
V Praze stanici první pomoci, vybavenou různými záchrannými pomůckami, zřídil v roce 1792 lékař Adalbert Vincenz Zarda (1755-1811; někdy uváděný také jako Vojtěch Carda). Záchranáři měli nárok na finanční odměnu a jejich jména se zveřejňovala na úředních tabulích.

Prvním orgánem zabývajícím se přepravou nemocných byla **Humanitní společnost pro záchranu zdánlivě mrtvých a v náhlém nebezpečí smrti se ocitnuvších**, kterou založil již jmenovaný doktor Zarda v Praze v roce 1798. Podobná služba fungovala od roku 1801 také v Brně.

Na popud tehdejšího ředitele pražské c. k. policie barona Antona von Päumanna byl 8. prosince 1857 – šest let před ustanovením Červeného kříže v Ženevě v roce 1863 – založen **Sbor ochraňovací při požáru a podobných nehodách**. Působilo v něm 36 dobrovolníků, hlavně z řad hasičů, ale pouze tři z nich byli zdravotníci – dva lékaři a jeden chirurg. Mottem tohoto sboru bylo „ochránit co jest ochrany hodno, zachránit v každém druhu nebezpečí jak životy lidské, tak i majetek spoluobčanů dobrovolně, neohroženě a nezištně“. Jeho členové byli označeni červeno-bílou stuhou na levé ruce a měli přístup k nehodám nebo požárům, kde účinně pomáhali hasičům a policii.

Pod vedením c. k. dvorního rady Merze měl tento sbor od roku 1872 už 96 členů a jmenoval se **Dobrovolný sbor ochraňovací pro Prahu, Smíchov, Karlín a Vyšehrad**.

V říjnu 1890 byla v dolní části tehdejšího Václavského náměstí zřízená první **Ochranná stanice** s nepřetržitou službou. K dispozici měla nosítka, sedačky, dvoukolové vozíky a jeden dřevěný vůz tažený koňmi. Záchranný sbor tvořilo 12 lékařů a 30 mediků, k výbavě patřil operační stůl, chirurgické nástroje, obvazy a základní léky. Posádku záchranářského vozu tvořil dobrovolník, který byl právě k dispozici – hasič nebo i nekvalifikovaná osoba.

Pražští záchranáři používali různé dopravní prostředky

Na převoz nemocných sloužily i motocykly s postranním vozíkem. Podobný stroj používali v Praze pro odvoz opilců.

Další dopravní technika z konce 19. století

Po roce 1918 měli v Praze také tři sanitní automobily Ford T, podobné tomuto vozidlu britské armády

Vojenská sanitka z období první světové války

Koňmi tažená „sanitka“ z roku 1904

Přeprava raněných v první světové válce

Záchranná stanice se později přestěhovala do Spálené ulice, potom do Havlíčkovy ulice a od roku 1911 sídlila v budově staré mincovny na Staroměstském náměstí. Po roce 1945 se po krátkém působení v Růžové ulici na dlouhé období usadila v ulici Dukelských hrdinů v Praze 7. Od poloviny 90. let sídlí **Zdravotnická záchranná služba hlavního města Prahy – územní středisko záchranné služby** – v Korunní ulici na Vinohradech.

Záchranná stanice Pražského dobrovolného sboru ochranného (PDSO) dostala koncem roku 1910 s přispěním Pražské městské pojišťovny **první sanitní automobil** značky Laurin & Klement, typu G4 12/14 HP. Už brzy byl úspěšně nasazený, jak o tom referovalo večerní vydání Národních listů z pátku 20. ledna 1911:

První použití automobilu záchranné stanice

Stalo se dnes v poledne. Tímto moderním vehiklem, plně vyhovujícím hlavní podmínce první pomoci, rychle a chvatně byla dopravena oběť nešťastné lásky. Obětí byla Marie Haklová, osmdvacetiletá číšnice ze Žižkova. Ta si do sklenice vína naškrábala prudce jedovatý fosfor z šesti krabiček sirek. Pak se odebrala k matce svého milence a sdělila jí, co z nešťastné lásky provedla. Matka odvedla otrávenou na malostranskou policejní strážnici, odkud ji lékař záchranné stanice p. Dr. Svoboda v automobilní ambulanci dopravil do všeobecné nemocnice“.

V roce 1913 pražští radní zakoupili za 11 125 Kč „dezinfekční automobil“ Praga 16/18 HP, o pět let později přibýly tři sanitní automobily Ford. V roce 1923 v Praze sloužilo už 10 vozidel značek Laurin & Klement, Praga a Ford T. Sanitní Praga Mignon stála 112 000 Kč. V té době byla z provozu vyřazená také poslední koňmi tažená sanitka. V roce 1924 se počet sanitek rozšířil o dvě vozidla z přilehlých obcí, sloučených do Velké Prahy, a o tři nové automobily. Na pražských sanitkách se objevily první sirény. V roce 1928 v hlavním městě sloužilo už 26 sanitek a jeden motocykl BSA se sidecarem pro odvoz pacientů.

Záchranná služba byla v druhé polovině 19. století zavedená také v některých dalších městech Čech a Moravy a na Slovensku. Poskytovaly ji zpočátku místní charitativní organizace, později fungovaly pod záštitou Červeného kříže. Obce měly povinnost starat se o raněné a těžce nemocné a dopravovat je zdarma do nemocnice. Podobně se o ošetření zaměstnanců po úrazech na pracovišti musely postarat velké průmyslové podniky, které si zřizovaly vlastní záchranné sbory.

Z historie rychlé zdravotnické pomoci

Zárodek Záchranné služby v Košicích představoval místní hasičský spolek, který byl založen v roce 1872 a jehož předsedou byl městský lékař Jakub Moskovics. Záchrannou službu začal organizovat policejní lékař Dr. Eugen Vandracssek od roku 1893. Do té doby raněné dopravovali na dvůr městského domu, kde nebyl k dispozici ani obvazový materiál k ošetření, jak se dozvídáme ze stížnosti Földiho z r. 1887, na zastupitelstvo města. Platilo nařízení, aby v přízemí městského domu v policejní části byl k dispozici potřebný materiál k ošetřování raněných.

Vlastní záchrannou stanici zřídili v Košicích až v roce 1901 v kasárnách hasičů v Kováčské

ulici, kdy vznikl Spolek hasičský a záchranné služby. V prostorách na Kováčské ulici byl umístěn do ukončení výstavby moderních hasičských kasáren na jihu města v roce 1928, na nynější Požiarnickej ulici.

Převoz raněných se prováděl záchranným vozem taženým koňmi. Vůz se podobal sanitce, byl delší, širší a vyšší, kapotu měl ze dřeva s okénky ke kočmu a po obou stranách. Pacienta ukládali dovnitř zezadu na dřevěnou podnož. Tento vůz sloužil požárníkům záchranné služby také za první republiky i za okupace, až do sjednocení zdravotnictví po osvobození.

Po vzniku samostatného Československa péče o raněné a „na zdraví náhle postižené“ osoby přešla na dobrovolné zdravotníky Československého červeného kříže (ČSČK), tzv. **samaritány** (samaritán - dobrovolný ošetrovatel nemocných, člověk prokazující druhému pomoc a milosrdenství; původní označení obyvatel Samary, od 6. století před naším letopočtem ve sporu s Izraelity pro územní nároky; známý je biblický příběh o milosrdném Samaritánovi, který pomohl raněnému poutníkovi), na hasičské spolky a na tělovýchovnou jednotu Sokol. Právě hasiči se díky husté organizační síti a vhodným vozidlům stali důležitou součástí zdravotnické péče.

Celostátní síť automobilových záchranných stanic začal ČSČK budovat od roku 1925 na základě dohody s Ministerstvem národní obrany a za finanční podpory Ministerstva veřejného zdravotnictví. Sanitní vozidla přidělovalo MNO Červenému kříži pod podmínkou, že v případě mobilizace a války je ČSČK vrátí pro potřeby armády. Záchranný sbor musel za sanitku zaplatit v hotovosti čtvrtinu ceny vozidla, zbytek v 10 splátkách a vozidlo pojistit.

Koncem roku 1927 bylo v provozu už 45 automobilových záchranných stanic ČSČK, z toho v Čechách 17 (s 15 vojenskými, 17 civilními a 32 sanitními automobily), na Moravě a ve Slezsku 23 (s 15 vojenskými, 14 civilními a 29 sanitními vozidly), na Slovensku 4 (2 vojenské a 2 civilní automobily) a jedna na Podkarpatské Rusi (s jedním sanitním automobilem).